ARKITEKTUR OG MENNESKET

ARKITEKTEN OG DET KLASSISKE TRANSCENDENTAL-KUNSTEN, MED SIN TILSTEDEVÆRELSE, Å SKAPE ET STED

Av Jørgen Chr. Torkhildsen

Vi skal i det følgende se på forholdet mellom arkitektur og mennesket. Hva er det – foruten eksamen fra en arkitektskole, som gjør mennesket til arkitekt. Med evne og vilje – i bygg og grupper av bygg – til å møte og være tilstede overfor vår menneskelighet som helhet. Uten å gjøre dette stykkevis og delt. Og på en måte, slik at vi føler oss møtt og ivaretatt. Bortenfor smak og trender i tiden …

Bli med på den lange reisen for å gjenopprette det som gjennom forringelsen av vår sivilisasjon og vårt sinn er blitt tatt i fra oss.

Vi må derfor først ha det klart for oss : Hva er arkitektur egentlig ? Dette ordet som vi til stadighet vi hører. Og som få av oss kjenner opprinnelsen til. Arkitektur, er identisk med det latinske architectura, som er avledet av det greske ἀρχιτέκτων, eller arkhitekton. Ordet er, som vi ser, satt sammen av ἀρχι, som betyr : erke, av høyeste rang - ogτέκτων, som betyr : å gi form til. Ordet har sin etymologiske opprinnelse i nettopp dette å forme, meisle eller å skjære ut av. Det har sin parallell i sanskrit ordet takṣan, som betyr treskjærer.

Arkitekt-arkhitekton-er således en formgiver av høyeste rang. Med det overordnede ansvaret som samordner alt som på en eller annen måte er relevant i forhold til det å gi form til et bygg.

Den romerske arkitektur-teoretiker, Vitruvius (Ca. 80 f.Kr – ca 15 f.Kr) beskrev i sitt verk De Architectura libri decem (Ti bøker om arkitektur) tre kriterier som all arkitektur må oppfylle : Firmitas, Utilitas & Venustas.

Firmitas, er avledet av latinske firmus, og betyr : stabil, sterk, og varig. Et bygg skal i følge ham være et uttrykk for noe bestandig og varig. Det krever kvalitet både i valg av konstruksjon og materialer. I følgeVitruvius skulle et bygg således bli stående,og forbli i god stand, uansett hvilke utfordringer det enn måtte stå overfor.

Utilitas,er avledet av latinske uti, og betyr: å anvende,å være til glede og velsignelse for mennesket. Det skulle derfor - i følge Vitruvius, være nyttig og fungere tilfredsstillende for dem som anvender det.

Venustas,er avledet av både indo-arisk(wanas)og indo-europeiske(wehn). Begge disse ordene betyr kjærlighet. Dog forstås det latinske venustas som: attraktivt, skjønt, vakkert, til glede og velsignelse. Og da øyensynlig med elementer av en kjærlig gest.

Vi skal etter hvert se hvor sentralt sistnevnte blir i å skape et sted – omgivelser som muliggjør menneskelig samkvem. I det vi ved hjelp av en kjærlig gest, er til stede overfor, og med det blir i stand til å skape et sted.

Det slutter ikke med dette. Vitruvius bygger sine tre kriterier på det klassiske transcendental, med de greske ordene: Alethea, Agathos & Kalon. Dette utgjorde de tre hovedelementene i vår menneskelighet, og gis derfor også en sentral plass i teologi – og i spirituelle og åndelige betraktninger generelt.

Jeg mener derfor at ἀρχι -erke, av høyesterang – lodder mye dypere enn det vi i dag tillegger det.

Ordet alethea er satt sammen av forstavelsen a, som betyr: ikke – og lethe, som betyr skjult, glemt. I våre dager oversetter man ordet med: det sanne, men betyr egentlig: ikke glemt eller skjult. Og sånn sett noe vi er sterke og modige nok til å ta inn over oss. Uten å stenge av. Dette som innenfor moderne psykolog i blir kalt: dissociasjon. Alethea krever følgelig at vi er fullt og helt til stede.

Ordet agathos, er avledet av det proto-hellenistiske ordet əgat^{h}ós, og fra det proto-indo-europeiske m̥ ǵh$_2$-d^{h}h$_1$-ós, og hvor méǵh$_2$s, betyr : flott / god / mektig / stor – og d^{h}eh$_1$, betyr : å gjøre. Med andre ord, noe som gjør oss stor.Ordet blir derfor gjerne oversatt med : det gode. Det som helliger oss.

Ordet kalon blir vanligvis oversatt med : det vakre, og er samtidig avledet av kallein, som betyr å kalle på, attrahere eller trekke til seg. I det ligger det en tilstedeværelse, som med en kjærlig gest, virker tiltrekkende og som bevirker til at vi kan slå oss ned, gjøre oss en bolig, føle oss trygge og ivaretatt.

Det klassiske transcendental har sin parallell i vedisk filosofi. Satyam, Shivam, Sunderam. Ingen av disse ordene lar seg oversette til et språk utviklet av mennesker på et tidspunkt da man er seg dette fremmed. Slik det moderne mennesket er. Men likevel. Satyam, uttrykker : det virkelige, det sanne og alle tings innerste vesen – og følgelig essensen i alt det som er. Shivam, uttrykker : handlinger som er sammenfallende med det essensielle - og følgelig gode. Av dypere natur og i overensstemmelse med den. Sunderam, betyr : synliggjøring av det essensielle – og følgelig harmonisk sammensatt, fullstendig, skjønt, vakkert og forlokkende.

Hvordan kan dette så være til hjelp for oss…

Ved å samle de løse trådene, får vi så at: Med alethea legges grunnlaget for hvordan vi mennesker forstår oss selv. Med utgangspunkt i det tyr vi til handling agathos. Handlinger som er avstemt og i overensstemmelse med det vi utgjør en del av. Og som vi derfor selv er tilstede overfor. Når resultatene av det når fram til våre sanser, opplever vi det som et kalon. Noe som rører ved hjertet og som virker tiltrekkende på oss.

Vi finner spor av denne type tenkning i Platonshovedverk Staten. Og dette er hva han sier om arkitektur : På samme måte forholder det seg med malerkunsten og lignende kunst … husbygging og enhver håndverksvirksomhet …. Vi finner overalt – enten skjønnhet eller heslighet. Heslighet og disharmoni er nær beslektet med dårlig tale og tenkemåte. Skjønnhet og harmoni er nær beslektet med og etterligninger av den edle og gode karakter.

Vi gjentar det siste en gang til : Skjønnhet og harmoni er nær beslektet med og etterligninger av den edle og gode karakter.

Det er i følge Platon, med andre ord, en klar sammenheng mellom estetikk og etikk.Og det de begge bygger på, det å være ærlig, sann og oppriktig.

Slik er det ikke lenger.

Dermed blir kritikk av arkitekturen sivilisasjonskritikk.

Fra renessansen av, da vi som individ fikk en sentral plass, ble den enkeltes opplevelse av det skjønne, først gradvis, men etterhvert tydelig fremhevet. Og med det også hva som er godt og sant.

Det klassiske transcendental måtte vike.Og er i dag helt borte…

Smak og behag ble i stedet et tema, og utløste en diskusjon som har sitt utspring i filosofer utover på1700-tallet…navn som Joseph Addison, Anthony Cooper, Francis Hutcheson, Moses Mendelssohn, Johann Herder, Alexander Gerard, Archibald Allison, David Hume og Edmund Bruke kommer opp i den sammenheng.

I nyere tid ble arkitektur i voksende grad fremhevet som noe nyttig – og som en bruksgjenstand.

Dette kommer til uttrykk i Adolf Loos (1870 – 1933) utsagn : Ornament and crime. I følge Adolf Loos var det nemlig en forbrytelse å utstyre arkitektur med ornamenter,da det ikke hadde noen nytteverdi –og var irrellevant, og at det før eller senere ville føre til at bygningen ble utdatert. Ja, og til og gammeldags. Louis Sullivan (1856 – 1924) tar dette videre gjennom å uttrykke : Form follows Function. Vi ser en stadig og mer ensidig vektlegging av funksjon og nytteverdi som et arkitektonisk uttrykk alene.

Men – nyttig for hvem ? I det vi åpner opp for enkeltindividets mulighet til å uttrykke seg, og avgjøre hva som er nyttig og relevant – risikerer vi å få en interesse konflikt. Og en påfølgende fragmentering av det store bildet. Den ene ser på noe som nyttig, som for en annen er noe annet. Slike uttrykk vil ikke lenger være avstemt og i overensstemmelse med vår menneskelighet sett i en større sammenheng.

Vi opplever nytteverdi – og i hvilken grad den spiller noen rolle - så forskjellig. Og vil derfor ikke lenger virke like tiltrekkende på alle, men i stedet føre til at stadig flere vender seg bort. Uten å ta del i det. For å beskytte seg over for det som virker påtrengende.

Det arkitektoniske uttrykket blir et ekko av de mange tendenser i tiden, som vekker ubehag og får oss til å vende bort. Dette for å skjerme og beskytte oss selv. Vi får en økende grad av dissosiasjon. Og fragmentering.

Den meste kjente av vår tids arkitekter, og eksponent for betonbrut (rå og ubehandlet betong) Charles-Édouard Jeanneret / LeCorbusier (1887 –1965) gikk enda lenger, i det han uttalte at : The house is a machine for living in. En maskin til å bo i. Og hva blir resultatet. Bomiljøet blir en maskinpark.

Ufølsomt som det blir – og uten de grunnleggende forutsetninger for trivsel : Menneskelig varme. Sosialt samrøre. Hvem ønsker vel å bo i maskin. Med dette påtrengende – kravet til oss om hele tiden å være rasjonell, effektiv - uten mulighet til noen gang å koble av.

Livet er da meget mer enn det.

Den dag vår følsomhet ikke lenger tillegges noen betydning, og i stedet erstattes av det saklige – det fornuftige og det som er nyttig – da vil det arkitektoniske uttrykket bli sammenfallende med pengenes indre dynamikk. Dette som gjør oss fremmed overfor det dypeste i oss. Vi kan ikke, som det heter, tjene to herrer. Ved å tjene pengene fratas vi vår menneskelighet og så går vi til grunne. Livet blir et sant helvete. Våre handlinger og vår måte å se verdenpå, blir i stedet bestemt av om det tjener en hensikt alene. Noe sånt har ingen tiltrekning på oss – og kan derfor ikke lenger sier å være skjønt.

Det skjønne,i klassisk betydning,er derfor uunnværlig.

Fjodor Dostojevskij så dette, i det han uttrykte at : Det Skjønne vil redde verden. Aleksandr Solzhenitsyn fulgte opp i sitt Nobelforedrag ved å si at: Det er åpenbart, at når det Sanne og Gode, ikke lenger er tilgjengelig for å føre oss mot lyset – da vil det Skjønne trenge igjennom og utføre tjenesten til dem alle tre.

Vi må gå et stykke tilbake i tid før vi finner en estetikk, som i noe større grad, er basert på det klassiske transcendental. Og skal det klassiske transcendental kunne være bestemmende, må vi med vårt ego, og det som er vårt eget, tre tilbake –og gi rom for en gjennomstrømning av det som finnes i dypet av oss alle. Vår deltakelse i guddommelig natur,eller Teosis, som de ortodokse kristne kaller det. Det guddommelige subjekt. Dette at vi dypest sett kun er det at vi er.

Uten å være et objekt – og som, når det blir uttrykt materielt, som et stykke arkitektur, fremstår for oss som harmonisk og tilpasset stedet.

I middelalderen var det arkitektoniske uttrykket i større gradsamlende, som uttrykk for et subjekt. Et vi, muliggjort av bevisssthet om en deltakelse, og hvor omgivelsene flettes sammen til et samlende hele. Vi fikk et sosialt fellesskap-uttrykt i stein. Vi kjenner i liten grad navnene på arkitetektene fra den tiden, og det nettopp fordi de inngikk i en kollektiv anstrengelse og hvor det man kalte gud – tilværelsens iboende subjekt - sto i fokus.

Med deltakelse i et altgjennomtrengende subjekt – kan mesteren tre frem i oss. Det som de i førklassisk tid kalte arkhitekton. En formgiver av høyeste rang. Ved å ha et ord for det, må man i førklassisk tid ha hatt kjennskap og innsikt i det.

Iain Gilchrist, en av vår tids mest betydelige nevrologer / psykiatere, nevner en rekke forhold som viser oss at dette nettopp var tilfelle. Han viser oss også følgende av at bevisstheten om dette går tapt: De første tegn til at mennesket løfter ordet ut av sin erfaringsmessige sammenheng. At ordet blir stående alene, og begynner å leve sitt eget liv.Løsrevet fravår erfaring. En erfaring vi gjør med vår kropp. En kropp som lever i øyeblikket. Her og nå. Vår tilstedeværelse uteblir, som en følge av det. Og uten tilstedeværelse blir vi ikke lenger i stand til å skape steder. Stedene er vi-et sitt trygge ankerfeste. Der alene kan vi kjenne oss hjemme.

Identifikasjon med tanken, og utkrystillisering av et ego, blir et ugjendrivelig faktum i det René Descartes uttaler ordene: cognitoergosum, som betyr: jeg tenker,altså er jeg til.

Med en identifikasjon med tanken og vårt ego tar emissæren over, og spiller mesterens rolle. Og disse to utgjør den rolle venstre og høyre hjernehalvdel spiller i en lateral dynamikk. Iain McGilchrist gir oss et meget godt eksempel på dette : En fugl vil med sitt høyre øye se ned på et kornaks liggende på bakken. Dette øyet er knyttet til venstre hjernehalvdel, og gir fuglen mulighet til å fokusere på kornakset spesifikt, gjøre seg noen begreper om dette og løsrive det fra sin erfaringsmessige sammenheng. Og med det fokusere på dette alene. Hvordan sikrer jeg meg dette kornakset ? Samtidig vil en fugl med sitt venstre øye se seg omkring,orientere seg i det store rommet som omgir den, for å sikre seg at det ikke er noen rovfugler i nærheten som truer –men også for å finne de andre i flokken som den vil dele kornakset med. Dette øyet er knyttet til høyre hjernehalvdel, og gir fuglen mulighet til å fokusere non-spesifikt ved å beholde et nødvendig overblikk. Og med det forbli sin erfaringsmessige sammenheng bevisst.

Uten å være bundet opp til spesifikke prosesser. Dette er en forutsetning for å sikre seg et overordnet blikk – og at ingen ting derfor lenger forblir skjult.

Mennesket av i dag foretrekker et mere spesifikt fokus, ved å insistere på det håndgripelige – det målbare – og ved å bli løsningsorientert med uavbrutte og sammenhengende tankerekker som følge av det. Det er i seg selv vel og bra – og en gave som vi mennesker har fått. Dog må den ikke bli del av vår identitet, i det den gjør oss fremmed overfor vår erfaring – ved at den, som Iain McGilchrist sier, i egenskap av emissær tar overfor mesteren. Mesteren er i dag blitt fratatt sin overordnede rolle. Og med det har det overordnede prinsipp ikke lenger noen rolle. Ei heller det klassiske transcendental.

Hvordan finner vi så tilbake til det klassiske transcendental? Vår menneskelighet. Det som samtidig er målet for en åndelig og spirituell søken.

Vi ser en slik søken, både i østlig og vestlig mystikk. Her i vest først og fremst gjennom den katolske mystikeren St Theresa av Avila. Hun kalte det siste av syv tilstandener for guds bolig.

De første tre av disse utgjør det Platon kalte psyches tre hoveddeler, oppregnet nedenfra og opp: epithumia, som betyr: affeksjon, lyst-thumos, som betyr: følelse - nous, som betyr fornuft. Det er disse tre hoveddeler som vi i dag tenker på, når vi snakker om menneskets psyke.

Et eksempel hentet fraStore norske leksikon: En ung athensk mann er på utmarsj. Veien er lang, landskapet knusktørt og solen steker. Med seg har hver soldat en feltflaske vann. Vår mann er desperat tørst, og appetitten byr ham å helle i seg hele flasken her og nå. *Thymos* gir ham imidlertid en følelse av skam ved tanken: Både han selv og kameratene som er med på utmarsjen ville se ned på ham for slik svakhet og nedrig mangel på disiplin. *Thymos*gir tvert imot den innskytelsen at han ikke bør røre flasken før de er fremme ved fortet til kvelden.Fornuften kommer så takk og pris på banen og ser at både det å drikke alt vannet nå og å ikke røre vannet i det hele tatt er ufornuftig. I det ene tilfellet mister man selvkontroll og sitter igjen uten vann resten av dagen. I det andre tilfellet vil man trolig besvime før man når leiren. En vettug løsning som tar hensyn til alle de relevante faktorene er å porsjonere vannet ut på en kontrollert og hensiktsmessig måte gjennom dagen, slik at man er i stand ti lå gjøre jobben sin på best mulig måte.

Vi må med nous unngå å favorisere noen av de underliggende, slik at vi med vår bevissthet kan bevege oss gjennom dem alle uten å stopp opp og bli bundet til noen av dem. Balanse og harmoni, gjennom å være tro imot vår natur, fremmer utvikling og vekst.

Fra nous beveger vi oss videre mot det som er hjertet i det menneskelige univers – den fjerde tilstanden. Det som i vedisk tradisjon har fått navnet Anahata. Her forlater vi empathy, som innebærer at vi identifiserer oss med våre egne og andres følelser. For der etter å gå over i compassion, som er å bevege seg bortenfor og bli et vitne til disse. Og med det være mer oppmerksom og tilstede overfor dem - uten å la oss styre av frykt for dem. Med det leger vi de mange sår som disse følelsene har skapt.

Fra den fjerde går vi videre til den femte tilstanden, den som i vedisk tradisjon har fått navnet Vishuddha. I denne tilstanden begynner vi å komme i berøring med det

klassiske transcendental. Vi uttrykker det som er genuint og sant – uten frykt - det som utgår fra et vi, og uten at noe av vårt eget står i vegen.

I den sjette tilstanden, som i vedisk tradisjon har fått navnet Ajna, utvider vi vårt blikk slik at det vi uttrykker, omfatter stadig mer og mer. Vi virkeliggjør et alethea, for hvilket ingen ting lenger er skjult eller på noen måte glemt.

I den sjuende tilstanden, som i vedisk tradisjon har fått navnet Sahasrara, blir det klassiske transcendental virkeliggjort helt og holdendt.

De første 3 tilstandene er det den amerikanske legen og nevrologen Paul MacLean på 1960-tallet kalte : the triune brain / den tredelte hjernen. Det er dette som utgjør vårt nervesystem. Denne modellen er dog blitt kritisert i ettertid, fordi nervebaner på ulike nivåer er forbundet med hverandre på en slik måte at vi knapt kan tale om noen tredeling.Likefullt er modellen nyttig for å forstå vår psyke.

På slutten av 1800-tallet, da grunnleggeren av engelsk nevrologi, John Hughlings Jackson, virket - så man på de første 3 tilstandene – the triune brain - som trinn i evolusjonen. Slik Charles Darwin beskrev denne. Med dette i tankene formulerte han det som er blitt kalt the principle of dissolution / oppløsningsprinsippet : I hjernen og i nervesystemet for øvrig, vil de høyere (nye) nervebaner hemme de lavere (eldre), men hvis de høyere nervebaner ikke lenger oppfyller sin oppgave og slutter å fungere, vil de lavere øke i aktivitet og igjen begynne å fremme.

Det er med andre ord slik at en utvikling og virkeliggjøring av oss selv, som retter seg oppover, må starte med det laveste nivå. Og deretter ta for seg de etterfølgende videre oppover. Med det vil ikke tilstander som ligger lavere i systemet akkumulere energi. Øke iaktivitet. Og holde oss fast uten at vi kan bevege oss videre derfra. Gjør de det ville igjen begynne å fremme overfor tilstandene høyere i systemet. Med det tilfølge at de laver får innflytelse over og kontrollerer de høyere. Og slik blokkere for adgang til det klassiske transcendental.

Man kaller det for : the bottom up approach. Vi gjør oss ferdig med en lavereliggende tilstand for så å bevege seg videre til den neste. Dette er uten tvil en type psykologi, som tilhører morgendagen - og som utgjør en forutsetning for at vi igjen skal kunne åpne opp for det klassiske transcendental.

Vi ser det i den autonome del av nervesystmemet, som utgjør den første og laveste tilstanden. Alt dette som har med å opprettholde livet, sikre seg et levebrød, tjene penger, beskytte seg selv og bringe slektene videre.

Dette systmet ble første gang beskrevet av den franske psykologen/psykoterapeuten Pierre Janet (1859 – 1947). Hvis disse refleksene ikke får mulighet til å komme til anvendelse, i det frykt eller sinnereaksjoner holdes tilbake og forblir som noe ufullendt i systemet, da vil energien knyttet til dem bygge seg videre opp over tid. Og en dag komme ut med eksplosiv kraft. Og vi blir vår menneskelighet fremmed. Og dette skjer gjerne på grunnoppdragelsen og den kulturelle sammenheng vi lever i–når dette ikke tillater oss å være vår dypere natur tro. Resultatet blir enten vedvarende aktivering, med vedvarende frykt ellersinne reaksjoner. Eller frys og immobilisering hvis systmet blir overveldet. Med påfølgende dissociasjon.

Uten at vi løseropp i dette – vil våre liv i ettertid i hovedsak handle om å opprettholde livet, sikre seg et levebrød, tjene penger, beskytte seg selv og bringe slektene videre. Lite annet – og kun det. Slik det er blitt etter hvert …

Dermed vil det arkitektoniske uttrykket – når det inneholder elementer av det som er nevnt ovenfor - medvirke til at vi aktiveres. I det det inneholder elementer som vi kjenner oss truet av. Og som vi derfor, på subtilt vis, føler behov for å beskytte oss overfor. Mang en gang har jeg spurt et menneske som går der ved siden av meg – i det vi nettopp har passert et stykke moderne arkitektur: Hva synes du om det bygget vi nettopp gikk forbi ? Og svaret jeg får er som oftest: Hvilket bygg, jeg la ikke merke til noe…Nei, og det gjør de ikke fordi de stenger av for det. En naturlig og nødvendig beskyttelsesrefleks.

Et bygg de gjerne ser på som et utslag av ufølsomhet og hvor økonomisk hensyn er de rådende. Bare det helt nødvendige, og ikke noe mer. Og det uten det minste forsøk på å være tilstede med sin omsorg, ved å gi oss en opplevelse av å være ivaretatt. Og ikke bare det. I våre dager handler det i stadig større og større grad om en arkitekts ønske om å markere seg selv. Ved å gjøre seg selv synlig. Tydelig og markert. Med en rekke påfunn – det ene mer merkverdig enn det andre. Og helt irrelevant i forhold til et menneskes grunnleggende behov.

Tilbake igjen til det autonome nervesystmet.Dr.PeterLevine har gjennom sitt arbeide med traumer funnet ut at det som skal til, er å akseptere de lavere tilstander – og la dem få komme fullt ut til uttrykk.I sammenhenger hvor det er oss tillatt. At vi gis anledning til å beskytte oss selv, slik at de påbegynte prosesser som ligger tilbake i tid – nå endelig kan komme til en avslutning. Arkitektur må medvirke til dette. Det er tale om en indre økologi. I det vi – fra omgivelsene–gis anledning til å være vår dypere natur tro.Uten svik, basert på påtrykk fra alle omkring oss. Som om de vet bedre. Han har utviklet en tilnærming til dette som han har kalt Somatic Experiencing. Det som forløser og gjør oss i stand til å åpne opp, er i følge Dr.StephenPorges, å involvere oss sosialt med mennesker som aksepterer oss slik vi er av natur. Uten å legge hindringer i vegen for det. Og som viser oss sin omsorg. Hans bok : The Polyvagal Theory gjør rede for dette.

Vi ser som følge av dette et behov for arkitektoniske uttrykk som virker tiltrekkende på oss, samlende og som åpner for sosialt samrøre. Et trygt tilhold. Og hvor vi kan være tilstede.

Og så er spørsmålet da ... Hvordan når vi så dithen. Til det klassiske transcendental. Jeg har brukt nesten hele mitt voksenliv på å finne ut av det. Og noe har jeg jo fått med meg. Jeg vili derfor dele følgende betraktninger, som er mine egne …

Jeg har flere ganger brukt ordet gud, og referert til det guddommelige. Selv er jeg dog ikke særlig fornøyd med å anvende ordet. Det også fordi vi legger forskjellig betydning i det. Og at mitt poeng med ikke når fram. La oss ta for oss en genial metafor slik denne fremgår av Genesis (1. Mosebok) 2:16-17 Der heter det at :

Og Gud Herren (Elohim Jahve) bød (way-saw) mennesket : Du må fritt ete av alle trær i haven; Men treet til kunnskap (had-da-at) omgodt (to-wb) og ondt (wa-ra), det må du ikke ete av; for på den dag du eter av det, skal du visselig dø (ta-mut).

Det hebraiske ordet for gud, elohim, er et egennavn gitt gud av mennesker, og forekommer over 2.570 ganger i Det Gamle Testamentet. Ordet er avledet av eloah. På hebraisk indikerer endelsen -im flertall for hankjønn. El eller elohim er i tekstene benyttet som et egennavn, men er egentlig en beskrivelse av gud som objekt. Og det fra et menneskes ståsted. Ordet uttrykker opprinnelig det å være sterk / å være først. Vi tar vel ikke mye feil når vi derfor forstår det i retning av: noe som er sterkt i seg selv

og som er den første og opprinnelige årsak til det som er. Flertallsendelsen viser til et allestedsnærvær, som er rettet i alle mulige retninger. Beskrevet som hankjønn fordi elohim, som skaper, representerer noe aktivt, foretaksomt, løsningsorientert og utadgående. I motsetning til det, som også er guddommelig, nemlig det som er reseptivt og innadgående.

Jahve – er det navnet som gud gir seg selv. Det er et navn hvor gud beskriver seg selv som subjekt. Vi må like fullt huske på at vi som menneske er involvert i å formulere det. Og at vi derfor tenderer til å gjøre det til et objekt. Dette navnet Jahve, forekommer 6.828 ganger i Det Gamle Testamentet. Betydningen av ordet utdypes i Exodus (2. Mosebok) 3:14, i det Jahve sier om seg selv : ehjeh asjer ehjeh. De norske bibeloversettelser gjengir Exodus (2. Mosebok) 3:14 med : jeg er den jeg er. Med andre ord, et subjekt – som kun er at det er.

Dette vi kaller gud er derfor en allestednærværende kraft som bevirker til det som er, og som er seg selv bevisst. I det vi forholder oss til det, blir vi selv en del av det.Vi kan ikke som objekt forholde oss til et subjekt. Men snarere utelukkende gjennom selv å ta del i det.

Det hebraiske ordet forkunnskap,had-da-at, betyr ikke kunnskap i alminnelighet,men kunnskap om den som vet. En kunnskap som innebærer at vi som subjekt, forlater - det som er vårt selv - og ser på oss selv utenifra som et objekt. Dette at vi ved hjelp av våre tanker og følelser, reiser i tid og rom - tar et steg bortenfor, uten lengre å være til stede. Uten stedsbevissthet. Vi gjør oss selv til et objekt. Vi mister med det bevisstheten om oss selv som subjekt. Det guddommelige. Som er vår sanne natur. Dermed har vi ikke lenger adgang til det klassiske transcendental – og er ikke lenger en arkhitekton – en mester og formgiver av høyeste rang.

Våre handlinger er ikke lenger i overensstemmelse med vår natur – men blir fremmed overfor den. Dette som på hebraisk blir kalt wa-ra. Som en følge av det virker vi ikke lenger i henhold til de klassiske transcendental, for så ikke lenger å skape noe som er beslektet med wa-ra. Men snarer ta-wb, det som er bortenfor og fremmed overfor dette.

Veien tilbake til vårt selv vises oss i en genial metafor, slik denne fremgår av **Matteus 1:18** Der heter det at :

Med Yeshua den salvedes fødsel gikk således til. Da hans mor Miriam var trolovet med Yusef, viste det seg, før de var kommet sammen, at hun var fruktsommelig ved pneumatos hagiou.

Dette viser i all enkelhet hvordan vi finner tilbake til vårt selv – og vårt subjekt. Yusef, bygningsmannen - det mannlige og foretaksomme i oss må tre til side. Nå handler det kun om å være reseptiv. Alene. Og akseptere ting slik de er uten å ville det annerledes. Aksept blir nøkkelen. Miriam er vår iboende reseptivitet, delaktig som vi med det blir i det guddommelige, nå som en feminin og inkluderende kraft. Bare ved det kan det stige fram i oss – pneumatos hagiou – en strøm av annerledeshet. Og som derfor er ubeskrivelig. All tid annerledes, hvordan vi enn nærmer oss det. Det må gis oss, all den stund vi i vår nåværende tilstand ikke er oss den bevisst. Og ikke kan vite noe omden. Med denne blir en bevissthet om vårt sanne selv igjen avlet i oss. Slik at igjen får adgang til det klassiske transcendental – og blir på ny en arkhitekton – en mester og formgiver av høyeste rang.

Og bare så det ikke skal være noen tvil … i Salmenes bok 127 står det jo : Om ikke Elohim Jahve bygger, bygger bygningsmennene forgjeves.

Vegen kan synes lang og omstendelig – ikke desto mindre er det av avgjørende betydning at vi tar de nødvendige steg i retning av det som gjør oss mottakelig for det klassiske transcendental – i håp om på ny å bli en arkhitekton – en mester og formgiver av høyeste rang.

For saken er jo den at vi ikke lenger er oss bevisst – vår deltakelse i et altgjennomtrengende subjekt. Som forener oss alle og knytter oss sammen til et samlende hele, og som gjør at vi er tilstede. Gudløst som uteblivelsen av dette må kunne sies å være. Vår tids arkitektur bærer bud om det. På alle mulige måter. Og er derfor en gudløshet uttrykt i glass, stål og betong.

Jørgen Chr. Thorkildsen
Tidligere Siv.Arkitekt, nå Coach & Psykoterapeut
jorgen@surrender.no

Mob:92405 122